

Didelė staigmena

1
SKYRIUS

Pats Sedrikas apie tai ničnieko nežinojo. Niekados jam apie tai net nebuvo užsiminta. Jis žinojo, kad jo tėvelis buvo anglas, nes taip jam sakė jo mama. Bet tėvelis mirė, kai jis buvo dar toks mažas, jog nedaug ką galėjo apie jį atsiminti. Nebent tai, kad jis buvo aukštas, žydromis akimis, ilgais ūsais ir kad būdavo smagu, kai jis ant pėties nešiodavo jį po kambarį. Tėveliui mirus, Sedrikas suprato, kad su mama geriau apie jį nekalbėti. Tėčiui susirgus, Sedrikas buvo išsiųstas kitur, o kai grįžo, viskas jau buvo baigta, o jo motina, kuri taip pat negalavo, vos pasėdėdavo krėsele ties langu. Ji buvo išblyškusi ir sulysusi, visos duobutės dingusios iš jos gražaus veido, tik plačiai ir liūdnai žvelgė akys, o pati vilkėjo juodais drabužiais.

– Brangiausioji, – tarė Sedrikas (jo tėtis visada ją taip vadinavo, tai ir jis taip išmoko), – Brangiausioji, ar tėčiui geriau?

Jis pajuto, kaip dreba jos rankos, ir todėl atsuko garbanotą galvelę ir pažvelgė jai į veidą. Jame buvo kažkas, iš ko jis suprato, kad ji tuoj pravirks.

Tada jo mylinti širdelė staiga pasakė, kad jis padarys geriau, jei abiem rankom apkabins jos kaklą, pabučiuos ir priglaus

švelnų savo skruostelį prie jos veido. Jis taip ir padarė, o ji pri-
glaudė savo veidą prie jo peties ir ilgai graudžiai verkė.

– Taip, jis sveikas, – kūkčiojo ji, – jis visiškai sveikas, bet
mudu... mudu nieko daugiau nebeturim, tik vienas kitą. Dau-
giau ničnieko.

Nors jis buvo mažas, tačiau suprato, kad jo aukštas gražus
jaunas tėvelis niekada nebegrįš. Suprato, kad jis mirė, kaip mir-
davo ir kiti žmonės, tai jis jau buvo girdėjęs, nors pats gerai
nesuprato tos keistos jėgos, kuri atnešė šitą liūdėsį. Kadangi jo
motutė vis verkdamo, kai jis primindavo tėvelį, tai slapta pasiry-
žo jai apie tai daugiau nekalbėti. O be to, jis suvokė, kad geriau
neleisti jai sėdėti tyliai, be garso ir judesio žiūrint į ugnį arba
pro langą. Jis ir jo mama pažinojo labai nedaug žmonių ir gyve-
no labai vieniši, nors Sedrikas nežinojo, kad jis yra vienišas, kol
paaugo ir išgirdo, kodėl jų niekas nelanko. Jis sužinojo, kad jo
mama buvo našlaitė, vienai viena pasaulyje, kai tėvelis ją vedė.
Ji buvo labai graži ir gyveno pas vieną turtingą, seną ponį kaip
kompanionė. Vieną dieną kapitonas Sedrikas Erolis, viešėdamas
tuose namuose, pamatė ją bėgančią laiptais su ašaromis akyse.
Ir ji atrodė tokia meili, nekalta ir nelaiminga, kad kapitonas jos
negalėjo užmiršti. Įvyko daug keistų dalykų, juodu gerai susipa-
žino, švelniai įsimylėjo ir susituokė, nors jų vestuvės daugeliui
žmonių sukėlė apmaudą. Tačiau labiausiai dėl to širdo kapitono
tėvas, kuris gyveno Anglijoje. Tai buvo labai turtingas ir garsus
senas didikas, tačiau blogo būdo ir labai nemėgo Amerikos ir
amerikiečių. Jis turėjo du sūnus, vyresnius už kapitoną Sedriką.
Pagal įstatymą vyriausiasis iš jų turėjo paveldėti šeimos titulą ir
dvarus, kurie buvo labai dideli ir gražūs. Jei vyriausiasis sūnus

būtų miręs, tai paveldėtoju būtų tapęs antrasis. O kadangi kapitonas Sedrikas buvo didelės šeimos narys, jis nedaug teturėjo vilties pasidaryti turtingas.

Bet atsitiko taip, kad gamta davė jauniausiajam sūnui tokių dovanų, kurių pašykštėjo vyresniesiems broliams. Sedrikas turėjo gražų veidą ir nuostabiai stiprią, grakščią figūrą. Jis mokėjo linksmai šypsotis ir gražiai kalbėti, buvo narsus ir kilnus, turėjo labai gerą širdį ir, atrodė, kad kiekvienas jį gali pamilti. Visai kitokie buvo jo vyresnieji broliai, nė vienas iš jų nebuvo nei gražus, nei meilus, nei išmintingas. Kai jiedu mokėsi Itone, nebuvo mėgstami; lankydami koledžą visai nesirūpino mokslais, tinginiavo, tuščiai leido laiką, švaistė pinigų ir beveik neturėjo tikrų draugų. Senasis grafas, jų tėvas, nuolatos jais nusivildavo ir sulaukdavo tik nemalonumų. Įpėdinis nedarė garbės jo kilniam vardui ir buvo matyti, kad iš jo neišeis nieko gera, o tik savanaudis ir veltėdis, žmogus be charakterio, be jokių vyriškų ir kilnių savybių. Labai liūdna, galvodavo senasis grafas, kad trečiasis sūnus, kuris gauna tik tokią nedidelę dalį, yra vienintelis iš visų trijų, kurį gausiai apdovanojo gamta; tik jis ir meilus, ir stiprus, ir gražus. Kartais tėvas net nekėsdavo šio puikaus jaunuolio, nes jam atrodė, kad tik jis turi visas geriausias savybes, kurios turėtų puošti žymaus titulo ir didelių dvarų paveldėtoją. Ir vis dėlto savo išdidžios, atkaklios, senos širdies gilumoje jis negalėjo nesirūpinti sūnumi. Kartą pykčio pagautas išsiuntė jį į Ameriką. Grafas manė, kad jį išsiuntęs, kurį laiką galės nesibaiminti nuolat lygindamas su broliais, kurie tuo metu savo nežabotu elgesiu teikė jam daug rūpesčių.

Bet maždaug po šešių mėnesių jis pradėjo jaustis vienišas ir slapta ilgėjosi sūnaus. Todėl parašė kapitonui Sedrikui ir įsakė

jam grįžti namo. Jo laiškas kelyje apsilenkė su kapitono laišku tėvui, kuriame jis rašė, kad mylīs nuostabią amerikietę ir ketinās ją vesti. Gavęs laišką, grafas pašėlusiai supyko. Nors ir labai pikto būdo, tačiau niekada gyvenime jis nebuvo taip siutęs, kaip siautėjo perskaitęs kapitono laišką. Jo tarnas, tuo metu buvęs kambaryje, manė, kad jo šviesybę ištiks apopleksijos smūgis, taip jis buvo perpykęs. Visą valandą niršo kaip tigras, o paskui atsisėdo ir parašė sūnui. Jis įsakė niekada nebesiartinti prie savo senosios giminės ir nerašyti nei tėvui, nei broliams. Jis parašė, kad kapitonas gali gyventi, kaip nori, ir mirti, kur nori, nes jis amžinai išvejamasis iš šeimos, ir tegu nesitiki pagalbos iš savo tėvo, kol jis gyvas.

Kapitonas labai nuliūdo, perskaitęs laišką. Jis buvo labai prisirišęs prie Anglijos ir švelniai mylėjo gražią pilį, kur buvo gimęs. Jis mylėjo ir savo tulžingą, seną tėvą ir visada užjausdavo jį nevilties valandą. Bet dabar žinojo, kad iš tėvo niekuomet nebesulauks nieko gero. Iš karto net nesuvokė, ką daryti. Darbo jis nemokėjo, o verslui neturėjo jokio patyrimo, tačiau jam nestigo drąsos ir pasiryžimo. Jis pardavė savo Anglijos kariuomenės karininko patentą, šiek tiek pavargęs, rado vietą Niujorke ir vedė. Senasis gyvenimas Anglijoje labai skyrėsi nuo dabartinio, bet jis buvo jaunas, laimingas ir tikėjosi, kad sunkiu darbu pasieks sėkmę ateityje. Ramioje gatvėje turėjo nedidelius namelius, kur gimė jo mažas sūnelis. Viskas čia buvo paprasta, tačiau taip linksma ir malonu, kad jis nė akimirkos nesigailėjo, jog vedė gražią turtingos, senos ponios kompanionę. O nesigailėjo todėl, kad ji buvo švelni būtybė. Jis mylėjo ją, o ji mylėjo jį. Iš tikrųjų tai buvo tokia moteris, kad nors prie žaizdos dėk, o jų sūnelis panašus tiek į ją, tiek į tėvą. Nors jis gimė tokiuose menkuose

ir neturtinguose nameliuose, vis dėlto atrodė, kad nėra už jį laimingesnio vaiko. Jis visada buvo sveikas ir niekam nekėlė jokių rūpesčių. Antra, buvo tokio švelnaus ir meilaus būdo, jog kiekvienas juo gėrėjosi. O trečia, jis buvo gražus, kaip iš paveikslėlio. Ne taip, kaip kiti vaikai, kurie gimsta be plaukų, jis atėjo į šį pasaulį su kuodeliu švelnių, minkštų, aukso spalvos plaukelių. Suėjus šešioms mėnesiams, jų galai susigarbanojo ir išdriko palaidomis garbanėlėmis. Jis turėjo dideles rudas akis su ilgomis blakstienomis ir meilų veidelį. Jo nugara buvo tokia stangri, o kojos tokios dailios ir tvirtos, kad devynių mėnesių jis jau išmoko vaikščioti. Jis buvo toks geras, jog buvo vienas džiaugsmas bendrauti su juo. Atrodė, tarsi jaustų, kad visi aplinkui yra jo bičiuliai. Jei gatvėje kas nors pašnekindavo jį sėdintį vežimėlyje, savo rudomis akimis meiliai ir rimtai pažvelgdavo į praeivį, o nueinantį palydėdavo švelnia draugiška šypsena. Ir dėl to tarp tylios gatvės kaimynų, kur jie gyveno, nebuvo nė vieno, kuris neapsidžiaugtų jį pamatęs ir su juo pasikalbėjęs, – net krautvininkas prie kampo, kurį visi laikė šiurkščiausiu žmogumi pasaulyje. Sulig kiekvienu mėnesiu Sedrikas darėsi gražesnis ir įdomesnis.

Kai paaugo tiek, kad galėjo išeiti su aukle, tempdamas paskui save mažą vežimėlį, apsivilkęs trumpą, baltą, škotišką sijonuką ir ant savo gelsvų garbanotų plaukų užsidėjęs baltą skrybėlaitę, jis atrodydavo toks gražus, stiprus ir skaistus, jog patraukdavo kiekvieno dėmesį. Parėjusi namo, auklė pasakodavo jo motinai apie turtingas ponias, kurios sustabdydavo savo kariatas, kad galėtų jį pamatyti ir pašnekinti; ir kaip jos džiaugdavosi, kad jis kalbasi su jomis taip, tarsi jas pažinodamas nuo pat gimimo.

Jo didžiausias žavumas ir buvo tas nuoširdus nepaprastas būdas be jokios baimės bičiuliautis su žmonėmis. Man rodos, tai sklido iš jo kupinos pasitikėjimo prigimties. Jo gera širdelė kiekvieną užjautė ir troško, kad kiekvienas būtų toks laimingas, koks buvo jis pats. Šis troškimas labai greitai išmokė jį suprasti žmonių jausmus. Galbūt ši jo savybė atsirado todėl, kad jis itin daug laiko praleisdavo su savo tėčiu ir mama, kurie vienas kitą mylėjo, gerbė, buvo švelnūs ir dori. Jis niekada negirdėjo namuose nemalonaus ar nemandagaus žodžio. Jis visada buvo mylimas, glamonėjamas, su juo elgėsi meiliai, todėl jo vaikiška siela buvo kupina švelnumo ir nekaltų, švelnių jausmų. Jis visada girdėdavo, kad jo mamą vadina gražiais, maloniais vardais, tai ir jis ją taip vadino. Jis visada matydavo, kaip tėtis ją globoja ir kaip rūpestingai su ja elgiasi, todėl ir jis buvo jai švelnus.

Kai jis suprato, kad tėtis nebegrįš, ir pamatė, kokia liūdna jo mama, pamažu jo mažoje širdelėje kilo mintis, jog jis turi daryti viską, kad ji būtų laiminga. Jis buvo dar tik vaikas, tačiau ši mintis bematant ateidavo jam į galvą, kai tik ropšdavosi jai ant kelių ir bučiuodavo ją, priglaudęs savo garbanotą galvelę prie jos kaklo, arba kai atnešdavo jai parodyti savo žaisliukus ir knygas su paveikslėliais, arba kai jai gulint ant sofos tyliai susiguždavo prie šono. Jis dar nebuvo toks didelis, kad suvoktų, ką daryti, tad darė, ką mokėjo, o tai buvo jai didesnė paguoda, negu jis galėjo įsivaizduoti.

– Ak, Mere! – išgirdo jis, kai ji vieną kartą sakė savo senai tar-naitei. – Aš žinau, kad jis bando padėti man savo tyrumu – žinau, kad bando. Kartais jis žiūri į mane švelniu, nuostabiu žvilgsniu, tarytum gailėtusi manęs, o paskui ateina pas mane, glamonėja

arba ką nors rodo. Jis yra tikras mažas žmogus. Aš iš tikrųjų manau, kad jis žino, ką daro.

Paaugęs jis turėjo gan daug įvairių mažų keistenybių, kurios džiugino ir domino žmones. Motinai jis buvo toks geras draugas, jog kito jai beveik ir nereikėjo. Jiedu kartu vaikščiojo, kartu kalbėjosi ir kartu žaidė. Paskui jis mėgdavo vakarais gulėti ant kilimo prie židinio ir garsiai skaityti pasakas, o kartais storas knygas, kurias paprastai skaito suaugusieji, o kartais – net laikraštį. Tokiais atvejais Merė, būdama virtuvėje, girdėdavo, kaip ponias Erol patenkinta juokiasi iš tų keistų dalykų, kurių jis prikalbėdavo.

– Ir iš tikrųjų, – pasakojo Merė krautuvininkui, – niekas neištveria nesijuokęs iš jo keistų įpročių ir kalbų, tarsi jis būtų koks senis! Atėjo į virtuvę tą vakarą, kai buvo išrinktas naujasis prezidentas, ir atsistojo prieš ugnį. Atrodė kaip iš paveiksliuko, rankutes susikišęs į kišenes, o nekaltas veidelis buvo rimtas kaip teisėjo. Jis ir sako man: „Mere, – sako jis, – man taip baisiai rūpi rinkimai. Aš esu publikonas, kaip ir mano Brangiausioji. O tu ar publikonė, Mere?“ – „Truputį gaila, – sakau, – bet aš esu dimokratų šalininkė!“ Jis žiūri į mane tokiu žvilgsniu, kad širdį veria, ir sako man: „Mere, jie nustums kraštą į prapultį.“ Nuo tol nepraleidžia nė dienos, nepasiginčijęs su manim, kad pakeistų mano politinę nuomonę.

Merė buvo labai prisirišusi prie jo ir labai juo didžiavosi. Pas motiną ji tarnavo nuo pat jo gimimo. Po jo tėvo mirties ji buvo virėja, tarnaitė, auklė ir kas tik nori viename asmenyje. Ji didžiavosi jo grakščiu, stipriu kūneliu ir geru elgesiu, o ypač šviešiais, garbanotais plaukais, kurie bangavo virš kaktos ir žaviomis

sruogomis krito ant pečių. Ji mielai sutiko dirbti nuo aušros ligi išnaktų, padėdama jo mamai siūti drabužėlius ir juos tvarkyti.

– Ar ne ristokratas? – sakydavo ji. – Dievaži, aš norėčiau pamatyti nors vieną vaiką iš Penktosios aveniu, kuris atrodytų taip kaip jis ir vaikščiotų taip gražiai kaip jis. Kiekvienas vyras, moteris ar vaikas atsigręžę žiūri į jį, nors jis vilki tik juodo aksomo švarkelį, pasiūtą iš senos ponios suknelės. Galvutę laiko iškėlęs, o garbanos draikosi ir blizga. Jis atrodo tarsi mažas lordas.

Sedrikas nežinojo, kad atrodo kaip mažas lordas. Jis net nežinojo, kas yra lordas. Jo geriausias bičiulis buvo krautuvininkas ant gatvės kampo – šiurkštusis krautuvininkas, tačiau jis niekada nebūdavo šiurkštus jam. Jis vadinosi ponas Hobsas. Sedrikas juo labai stebėjosi ir jį gerbė. Jis galvojo, kad ponas Hobsas yra turtin gas ir galingas žmogus. Mat jo krautuvėje buvo tiek daug įvairių daiktų – džiovintų slyvų ir figų, apelsinų ir biskvitų, o be to, jis turėjo arklių ir vežimą. Sedrikas mėgo pienininką, kepėją ir obuolių pardavėją, bet labiausiai buvo prisirišęs prie pono Hobso. Su juo taip susidraugavo, kad lankydavo jį kas dieną, ir dažnai jiedu sėdėdavo valandų valandas, kalbėdamiesi apie svarbius įvykius. Tiesiog nuostabu, kiek daug klausimų jie rasdavo savo kalboms – sakysime, apie Liepos Ketvirtąją. Prasidėjus šnekoms apie Liepos Ketvirtąją, atrodė, kad iš tikrųjų joms nebus galo. Ponas Hobsas buvo blogos nuomonės apie viską, kas „britiška“. Ir jis papasakojo visą revoliucijos istoriją, įpindamas nuostabių ir patriotinių vaizdelių apie priešų niekšiškumą ir revoliucijos didvyrių narsumą. Jis tiesiog kartodavo ištisus skyrius iš Nepriklausomybės deklaracijos. Sedrikas taip susijaudindavo, jog jo akutės blizgėdavo, skruosteliai parausdavo, garbanos susitaršydavo ir susiveldavo

į geltoną kuodelį. Namo parėjęs, jis vos rasdavo laiko papietauti, taip jam rūpėjo viską atpasakoti mamai. Gali būti, kad ponas Hobsas buvo pirmasis, kuris jį sudomino politika. Ponas Hobsas didžiavosi tuo, kad skaito laikraščius, todėl Sedrikas daug žinojo apie tai, kas dedasi Vašingtone. Ponas Hobsas pasakydavo, ar prezidentas atlieka savo pareigas, ar ne. Vieną kartą per rinkimus jam atrodė, kad viskas eina gerai, tačiau valstybė greičiausiai būtų subyrėjusi į šipulius, jei nebūtų įsikišęs ponas Hobsas ir Sedrikas. Ponas Hobsas pasiėmė jį pasižiūrėti didelių eitynių su deglais. Ir dauguma iš deglių nešėjų paskui atsiminė stambų vyrą, kuris stovėjo netoli žibinto stulpo ir laikė ant pečių gražų, džiaugsmingai šūkaujantį berniuką, kuris mosavo kepure.

Netrukus po tų rinkimų, Sedrikui einant aštuntuosius metus, atsitiko labai keistas dalykas, kuris visiškai pakeitė jo gyvenimą. Taip pat įvyko tiesiog nepaprastas sutapimas, nes to įvykio dieną jis su ponu Hobsu kalbėjo apie Angliją ir jos karalienę. Ponas Hobsas pasakė nemaža labai griežtų žodžių apie didikus, ypač piktindamasis grafais ir markizais.

Buvo karštas rytas. Pažaidęs kareiviais su keletu savo bičiulių, Sedrikas atėjo į krautuvę pailsėti ir rado poną Hobsą labai nervingai nusiteikusį, žiūrinėjantį *London Illustrated News* numerį, kuriame buvo kažkokių karaliaus dvaro iškilmių paveikslas.

– A, – tarė jis, – štai ką jie dabar sugalvojo, bet tai vieną gražią dieną pasibaigs, kai prieš juos sukils tie, kuriuos jie trempia kojomis, ir nušvilpins į padanges tuos grafus, markizus ir visus kitus! Tatai įvyks, ir tegul jie pasisaugo!

Sedrikas užsiropštė kaip paprastai ant aukštos kėdės, nusmaukė atgal savo skrybėlę, o rankas susikišo į kišenes. Dabar

jis atrodė kaip maža pono Hobso kopija, tik, žinoma, švelnesnė.

– Ar tamsta kada nors pažinojai daug markizų arba grafų, pone Hobsai? – pasiteiravo Sedrikas.

– Ne, – atsakė ponas Hobsas pasibaisėjęs, – rodos, kad ne. Aš norėčiau pričiupti bent vieną iš jų, štai ir viskas! Gobšūs tironai nesėdinėtų ant mano biskvitų dėžių!

Jis buvo toks patenkintas savo nusistatymu, kad išdidžiai apsižvalgė aplinkui ir suraukė kaktą.

– Ko gero, jie nenorėtų būti grafai, jei mokėtų ką nors geresnio, – tarė Sedrikas, jausdamas kažkokią neaiškią simpatiją nelaimingiems didikams.

– Kur jie tau nenorėtų! – tarė ponas Hobsas. – Jie tuo didžiuojasi. Jie jau tokios padermės. Tiesiai sakant, – dideli niekšai.

Pašnekesiui įpusėjęs, staiga pasirodė Merė. Sedrikas manė, kad atėjo pirkti cukraus. Bet ji atėjo ne dėl to. Ji buvo išblyškusi ir susijaudinusi.

– Einam namo, širdele, – tarė ji, – ponia laukia tavęs.

Sedrikas nučiuožė nuo kėdės.

– Ar ji nori eiti su manim pavaikščioti, Mere? – paklausė jis. – Tuo tarpu sudiev, pone Hobsai. Dar pasimatysime.

Jis nustebo, pamatęs, kad Merė žiūri į jį lyg perkūno trenkta, ir jam pasirodė keista, kad ji be perstojo purto galvą.

– Kas yra, Mere? – paklausė jis. – Ar tau taip karšta?

– Ne, – atsakė Merė, – bet mūsų namuose dedasi keisti dalykai.

– Gal Brangiausiajai nuo saulės pradėjo skaudėti galvą? – pasiteiravo jis.

Tačiau viskas buvo ne taip. Priėjęs prie savo namų, jis pamatė prie durų stovint dengtą vežimą ir išgirdo kažką šnekantis

su mama svečių kambaryje. Merė užvedė jį į viršų, apvilko geriausiu gelsvos spalvos vilnoniu kostiumėliu su raudona juosta per liemenį ir sušukavo jo garbanas.

– Jis lordas! – Sedrikas išgirdo, kaip Merė kalbasi pati su savimi. – Ir kilmingas didikas. Ak, blogi jų reikalai! Lordas – tai iš tikrųjų nelaimė.

Iš tiesų tai buvo labai migloti žodžiai, tačiau jis žinojo, kad mama pasakys, ką reiškia tas susijaudinimas, tad netrukdė Merei aimanuoti ir nieko jos neklausinėjo. Aprengtas jis nubėgo laiptais žemyn ir įėjo į svečių kambarį. Krėslė sėdėjo aukštas, liesas,

senas griežto veido džentelmenas. Netoliese stovėjo Sedriko motina. Ji buvo išblyškusi, ir Sedrikas matė, kad jos akys pasrūvusios ašaromis.

– O, Sedi! – sušuko ji ir pribėgo prie savo sūnelio, apkabino ir išbučiavo laiminga, kažkaip liūdnai kartodama: – O, Sedi, mano brangusis!

Aukštasis džentelmenas pakilo iš krėslo ir savo griežtomis akimis pažiūrėjo į Sedriką, žiūrėdamas jis trynė kaulėta ranka savo liesą smakrą.

Jis atrodė ne toks jau nepatenkintas.

– Vadinasi, – pagaliau lėtai prabilo jis, – vadinasi, čia mažasis lordas Fontlerojus!